

Datum: 21 november 2008

Onderwerp: Swedish-Dutch conference on gender equality and labour participation

---

Dames en heren,

1. Het thema van vandaag is *gender equality and labour participation*. En in deze sessie spraken mevrouw Ann-Zofie Duvander en mevrouw Gertrud Aström al inspirerend over het thema *keuzes in het leven*. Staat u mij de volgende aanvliegroute toe: veranderingen en keuzes. Één toevoeging die niet in de aankondiging stond: kansen voor vrouwen op de arbeidsmarkt.
2. Ik ben gevraagd om de visie van de Taskforce DeeltijdPlus toe te lichten op het onderwerp combineren van arbeid en zorg. Welke keuzes maken vrouwen (én mannen) als het gaat om werken, zorgen en de combinatie daarvan. Dit gaat niet alleen over het combineren van werk en zorg voor de kinderen, maar bijvoorbeeld ook over de zorg voor ouders of zieke naasten. Maar hebben vrouwen dezelfde kansen op de arbeidsmarkt als mannen? Maken zij ook dezelfde keuzes? Dit is wat ze zelf zeggen.
[FILM]
3. U heeft kunnen zien dat vrouwen aangeven dat er nogal wat belemmeringen zijn om te gaan werken of meer te gaan werken. Dat heeft ongetwijfeld te maken met de verschillende rollen die zij in het dagelijkse leven vervullen.
4. Ik hoef u niet te vertellen dat vrouwen onmisbaar zijn in de huidige samenleving, net zoals in alle voorgaande en komende. Inmiddels weten we dat vrouwen het gevoel hebben dat ze veel moeten doen: het is niet alleen dat ze veel van zichzelf moeten maar ook van anderen. Ze moeten carrière maken. Economisch zelfstandig zijn. En zwanger worden, borstvoeding geven, binden met de baby. Ze moeten er zijn voor hun kleuter, hun schoolkind, hun puber. Hun huis moet netjes zijn, de boodschappen dienen gedaan te worden, de partner moet aandacht krijgen en een sociaal netwerk is ook belangrijk. En er moet gezorgd worden voor zieke ouders, schoonouders,

vrienden, buurvrouwen. Dit zorgt voor een grote druk op de vrouwen. Van mannen wordt echter in veel mindere mate verwacht dat zij al deze rollen vervullen. Hoe komt dat toch in deze wereld waar gelijkheid tussen man en vrouw als het ware een Elfde Gebod is, en overigens ook - meer aards - wettelijk is vastgelegd?

5. Onderzoek uit maart 2008 van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) liet zien dat vrouwen veel van zichzelf eisen. Het zijn niet alleen de anderen: ouders, bazen etc., die denken dat vrouwen verantwoordelijk zijn voor de zorg. Een deel van vrouwen is ervan overtuigd dat vrouwen beter geschikt zijn om voor kleine kinderen te zorgen dan mannen. Er zijn bar weinig aanwijzingen dat de ideeën over wie het beste voor kinderen kan zorgen wezenlijk aan het veranderen zijn in Nederland. De weerstanden tegen formele kinderopvang zijn dan wel iets kleiner geworden, maar in ons polderland ben je al gauw een slechte moeder als je je kind een flink deel van de week naar de kinderopvang brengt. Ina Brouwer stipte dat in haar betoog al aan. En het geloof in de bijzondere zorgkwaliteiten van de vrouw en het belang van haar aanwezigheid in het gezin neemt de laatste jaren opmerkelijk genoeg juist weer toe.
6. Nederland loopt voorop in Europa als het gaat om het aandeel vrouwen dat actief is op de arbeidsmarkt, liefst 70%. Maar driekwart werkt in deeltijd, en dan ook nog veelal in kleinere deeltijdbanen. Hier is deeltijdwerken goed geregeld. Het is een langere traditie, het is een verworvenheid die ons land uniek maakt in Europa. Nederland is dan ook **Koningin Deeltijdland**. Deze – historische - verworvenheid maakt het voor vrouwen mogelijk om te participeren op de arbeidsmarkt en tegelijkertijd de zorg voor de kinderen geheel of grotendeels in eigen handen te houden. Vrijheid en klem in één. Het grote aantal vrouwen in Nederland dat in deeltijdbanen werkt, is gefundeerd op een nog steeds aanwezige, traditionele taakverdeling. Dat is de conclusie die ik trek uit het recente rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau met als titel *Verdeelde tijd*. Ik was verrast dat deze traditionele cultuur nog steeds zo sterk heerst. Het fundament waar ik zonet op doelde, lijkt onveranderbaar. Mijn vraag is echter: hoe kunnen we een nieuw gebouw met nieuwe inzichten opzetten, op nieuwe fundamenten, en ook: waarom?

7. Ik stel mij die vragen omdat veel vrouwen die in kleinere deeltijdbanen werken, economisch niet zelfstandig zijn. Ik vraag me af wat er met de emancipatiedrijfveer is gebeurd die vrouwen (en hen niet alleen) vanaf de zestiger jaren zestig van de vorige eeuw heeft geprikkeld, die ervoor heeft gezorgd dat vrouwen heel veel mooie dingen hebben bereikt. Ik constateer met leedwezen dat hier weinig van over blijft als we bedenken dat Nederlandse vrouwen in grote mate economisch afhankelijk zijn van onze partners; immers, slechts 40% is financieel onafhankelijk van hun partner. Waarbij “financieel onafhankelijk” ook nog eens wordt gedefinieerd als 70% van het wettelijk minimumloon – geen vetpot dus. En niet onbelangrijk om dit te vermelden in een tijd waarin alleen nog twee van de drie huwelijken de tand des tijds doorstaan.
8. En ik stel mij die vragen in relatie tot het fenomeen vergrijzing en ontgroening. Wij staan bekend als een land met een stevige economie en met een hoog welvaartsniveau. Daar doen we ons best voor. Daar hechten we aan. Maar we beseffen ook dat in het verleden behaalde resultaten geen garanties bieden voor de toekomst. Die toekomst kan ik voor een deel uittekenen. De sectoren zorg en onderwijs kampen nu al met structurele personeelstekorten. Dat beeld verandert niet, integendeel. En daarom is een toenemende arbeidsdeelname van de vrouwen van groot belang. Het is ook daarom dat de Taskforce DeeltijdPlus zich inzet om het in de nabije toekomst vanzelfsprekender te maken dat vrouwen kiezen voor een grotere (deeltijd) baan.
9. We hebben immers veel middelbaar- en hoogopgeleide vrouwen in Nederland, er zijn gigantisch veel carrièrekansen op de Nederlandse arbeidsmarkt. Alleen al in de gezondheidszorg kenden we in ons land vorig jaar 20.000 vacatures. De tekorten in deze sector zullen de komende jaren alleen maar toenemen, ik zei het zonet al. Dit ondanks de huidige economische crisis. En net als de zorg drijft ook het onderwijs op de inzet van veel en goed opgeleide vrouwen. En Nederland beschikt over goed opgeleide vrouwen, ze doen het goed in hun opleidingen – en dat beter dan hun mannelijke tegenhangers -, ze doen het goed in het werk. Daarnaast is er veel vraag naar vrouwen in topfuncties, het mannenbolwerk van banken schreeuwt thans - zij het

naar mijn gevoel ietsje aan de late kant - om vrouwen. U hebt de oproepen van topmannen kunnen lezen.

10. Wat maakt nu dat vrouwen hun kansen niet ten volle grijpen? Het systeem van deeltijdwerk *past* ons, aldus recentelijk onderzoek van het SCP. Het is een comfortabele jas. Vrouwen geven zelf aan – bewust - voor een (kleine) deeltijdbaan te kiezen. De meeste in deeltijdwerkende vrouwen willen niet voltijds werken, of ze nou wel of geen kinderen hebben, met als saillant detail dat bijvoorbeeld de groep vrouwen van veertig jaar en ouder liever vrijheid heeft dan werk. Hieruit spreekt naar mijn idee een bepaalde vorm van luxe, van weldadige luxe.
11. Hoe dan ook, veel in deeltijd werkende vrouwen zouden meer uren willen werken dan zij nu doen. Gemiddeld zouden zij vijf uur per week meer willen werken, mits er aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Vijf uur per week – dat lijkt niet veel. Omgerekend naar de beroepsbevolking komt het echter neer op ruim een half miljoen extra voltijd eenheden.
12. De voorwaarden die vrouwen verbinden aan de extra uren die ze zeggen te willen maken hebben grotendeels betrekking op het beter kunnen afstemmen van hun werk op het privé-leven, leuker werk en er financieel op vooruit gaan. De Taskforce is van mening dat extra initiatief van de kant van de vrouwen zelf hard nodig is. Leuk werk komt niet uit de lucht vallen, maar kan in zicht komen wanneer je meer investeert in je werk, in jezelf. Wie nooit iets vraagt, krijgt altijd hetzelfde, en soms minder. En wijzen naar een overheid of werkgever onder het motto: regel het voor mij, volstaat niet. Wie naar een ander wijst vergeet dat drie vingers in de richting van hemzelf wijzen en twee naar de ander. En ik onderschrijf dan ook de opvatting van Minister Guusje ter Horst van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties dat eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid centraal moeten staan, ook in het domein van zorgen en werken. De overheid als panacee is een achterhaald concept.

13. Ik bepleit dat vrouwen hun krachten bundelen, laten zien dat ze écht nóg meer kunnen dan wat ze tot nu toe hebben laten zien. Vrouwen hoeven geen afscheid te nemen van hun ambities omdat zij – en zij niet alleen – de keuze voor een deeltijdbaan als vanzelfsprekend zijn gaan beschouwen.
14. Om dit te bereiken kijk ik ook naar **werkgevers**. Als zij gebruik willen maken van dit sluimerende en krachtige potentieel voor de arbeidsmarkt, zullen ze mét de vrouwen de wensen over en weer bespreekbaar moeten maken. Ik hoor tijdens werkbezoeken en gesprekken met werkgevers tot mijn vreugde dat zij zich hiervoor al inspannen, gelukkig.
15. Ik kijk naar de **overheid**, die voorwaarden dient te creëren waardoor het voor mensen mogelijk wordt om werk en zorg te combineren.
16. En ik kijk naar de **samenleving**. Die is in transitie. Van de kostwinnersmaatschappij van de jaren vijftig, via het ‘anderhalfverdienersmodel’ vanaf de jaren negentig tot nu, naar evenwichtig verdeelde arbeid en zorg verderop in deze eeuw. En hoeveel verderop dat is, dat bepalen vrouwen, werkgevers en maatschappij met elkaar. Maar het ligt binnen handbereik.
17. En ik kijk ten slotte naar wat de Taskforce DeeltijdPlus kan bijdragen. Het is onze taak om vrouwen in kleine deeltijdbanen te stimuleren om meer uren te werken. Ik zal u niet vermoeien met een uitgebreid exposé van alle activiteiten, maar me beperken tot enkele elementen.
18. We gaan het debat aan. We stellen daarin vanzelfsprekendheden en traditionele rollenpatronen ter discussie. Vanzelfsprekendheden als onwrikbaar lijkende schooltijden, mythes rond kinderopvang. We bepleiten één integrale overheidsvisie op zorg en werk. We bieden argumenten aan vrouwen, mannen en maatschappij aan om hen te helpen bij het bepalen van hun plaats in de maatschappij, in het gezin, hun verantwoordelijkheden over en weer, en bij het maken van een keuze die is gebaseerd

op het héle palet van feiten en argumenten, niet op een deel daarvan, en die het mogelijk maken gemaakte keuzes te herijken, te heroverwegen. We bieden vrouwen én mannen inzicht in wat meer uren werken oplevert, ook wat het kost, in het besef dat meer uren werken niet alleen een rekensom is met plussen en minnen in €'s. Die rekensom gaat ook uiteindelijk over gevoel, over het besef van eigen waarde en ontwikkeling van de eigen vaardigheden, van voorbeeldgedrag, van plezier, over besef van rechten en verantwoordelijkheden. We bieden in 2009 praktische voorbeelden aan van hoe werkgevers en werknemers deeltijdbanen hebben kunnen uitbreiden. Grote en minder grote bedrijven zullen naar ik verwacht daaraan gaan deelnemen. Daar ga ik mij hard voor maken. We zullen onderzoeksresultaten laten zien. Over behoeften van werkgevers, van werknemers, over ambitie, en dat afronden met een grote internationaal wetenschappelijke conferentie.

19. Vorige week vrijdag organiseerde de Taskforce DeeltijdPlus een conferentie in Noordwijk. De vrouwen en organisaties die ik daar ontmoette gingen aan het eind van de dag weg met een gevoel van YES WE CAN. En ik met een zelfgeformuleerde opdracht: YES I WILL. Ik gun u van harte dat u datzelfde gevoel aan het einde van deze dag hebt. Ik twijfel daar niet aan. Er is werk aan de winkel.

20. Ik dank u voor uw aandacht.

*